

ንመምህር ኤልሳ

ካብ ጌታቸው ረዳ ካብ አሜሪካ 10/8/2010 ዓ.ም

ሰላምታ ንአሰናዳእቲ-ዓይጋ)

እዛ መልእኽቲ እዚአ መምህር ኤልሳ ዝተብሃለት፤ ብ 05-10-2017 “አመዓባብላ ቋንቋ ትግርኛ” ብዝብል ዝጸሐፈቶ ጽሑፍ ኣብ መርበብ ሓበሬታ ዓይጋ ተለጢፉ ምስክንብብኩ ዘይተረድኡኒ ኣጻሓሕፋ ፊደላት ትግርኛ ምስ ኣንብብኩ ንመምህር ኤልሳ እዞም ዝስዕቡ ጥያቄታት ንክትመልሰለይ ልኢኽ አለኹ።

መምህር ኤልሳ ዝተጠቐመትሎም ፊደላት ኣብ ዘበን ወያነ ዝተማዓራረዩ ፊደላት ድዮም አይኮኑን ዝፈልጦ ስለዘይብለይ እየ ዝሓትት ዘለኹ። ክተብራሃለይ ዝደልየን ነጥብታት እዘን ዝስዕባ ፊደላት እየን። ቅድሚኡ ግን “ታሪኻዊ ሰነድ ተደሪኻ ወይ ብይባሃል እምነት አይፍልጥን” ከምዚ ትብል።

<< ቋንቋ ትግርኛ፡ ኣብ ግዜ ንግስነት ኣክሱም ቅ.ል.ክ ሓደ ሚእቲ ዓመት ድ.ል.ክ ድማ ሸውዓተ ሚእትን ሓምሳን ዓመት ቀደሱ፡እዚ ንግስነት ን850 ዓመታት ዝነበረ ኮይኑ ክሳብ 2010 ዓ.ም.ኢ፡ ኣብ ዝኮነ ይኹን ድማ 2117 ዕድመ ዘለዎ ምዃኑ ኢዩ ዝእመነሉ...>>ትብል።

መቸም ሓደ ነገር ንክእመን ዝተረኽበ ጭቡጥ ሰነድ ኣብ ኢድ እቶም “ዝተጠቐሱ ዘበናት” ቋንቋ ትግርኛ ዝነበረ ምንባሩ (ጨቡጥ ሰነድ) ከይሓዙ ናብ ከምዚ ዝበለ ብዝሒ ዘበን ክጠቐሱ አይኽእሉን። ስለዚ መምህር ኤልሳ ሰነድ ሒዝኪ ዲኺ ወይ ድማ “ብይእመን” ተደሪኽኪ? እምነት ብብዙሕ ይትረጎም እዩ። ከይረኣኻ ምእማን (ሃይማኖት...) ወይ ምስርኣኻ ‘ምእማን’ አሎ። አየናይ እዩ ናትኪ አቃራርባ “ይእመን እዩ” እትብልዮ ዘለኺ? ግምታዊ ሰነድ ከምጭቡጥን እሙንን ክኸውን አይኽእልን። አሎ እንተዳኣኺይኑ ግን ኣብቶም ዝጠቐስኩም ዘበናት ቋንቋ ትግርኛ ምንባሩ ኣበይ ተሰኒዱ ረኺብኩዮ?

ቀጺልኪ

<<ይኹን እምበር እዚ ቋንቋ ኣብቲ ሸው እዋን ፅሑፍ ክሰፍር ብዘይምኽኣሉ ንኣሻሓት ዓመታት ኣፋዊ ቋንቋ ኮይኑ ከም ዝፀንሐ ብምሁራት ይንገረሉ ኢዩ።ነዚ’ዮውን ምዕባለታቱ ሕፁሩን ድሩትን ኪኸውን ኣገዲድዎዮ ዝብል እምነት ብዙሓት ኢዩ።>>

እቶም ሙሁራት እትብልዮም እንተስ ከንሙጉቶም እንተስ ከንቕበሎም ሰነድም ከተቐርብልና ይግባእ። ከንድዚ አሻላት ዓመታት ዝገበረ ቋንቋ እንተዋሓደ ገለ ሰነዳት ከንረከብ ይግባእ ነይሩ ግን የለን። ሓቀይ ዶ? ግሪኽ ዶ ወይስ ሀገር በቆል 'ትግርኛ' ኣብ ሰነድ ተሰኒዩ ምርካብ ንቐለለ? ገለስ ንጨና ክህሉስ ነይሩዎ? 2117 ዕድመ ዝገበረ ቋንቋ ጨና ሰነድስ ብኸመይ ክነብሮ ኣይካላለን።

መቐም ዝወረደም ኣምሓሩ እዚ ገበሩና ከምዚ ሰርሑና 'ሳሪሓ ማሪሃ' ክንብል ተዘይኮይኑ 2117 ዕድመ ዘለዎ ቋንቋ ትወሓደ በቶም ነገሥታት ወይ ካህናት ብትግርኛ ዝተጽሑፉ ሰነዳት ክንርኢ ነይሩና፡ ሓቀይ'ዶ? እኳዳኣስ ኣምሓሩ ኣብ ዙፋን ኣብዘይነበሩሉ እዋን ተጋሩ ንትግራይ ዝግዝኡ ዝነበሩሉ ዘበን! ሓቀይ ዶ? ሕሰብዮ'ም መመህርት! 2117 ዕድመ እኮ እዩ ዝባሃል ዘሎ!

<< ብ1484 ዓ.ም.ፈ ሕጊ ሎጎ ጭዋ ተሓጊጉ ክሳብ ሎሚ እዋን ኣገልግሎት የበርኽት ምህላዉ ኩነ ሕጊ ሎጎ ሳርዳ ኣብ መበል 16 ክፍለ ዘመን ብትግርኛ ተገሒፉ ከገልግል ምኽኣሉ፡ መርጌታ ግርማፀዮን መብራህቶም ኣብ ፅሑፋቶም ገሊጸም ኢዮም።መምህር ኣማኑኤል ሳህለ፣ፀሓፊ ተከኣ ተስፋይ፣መምህር ገብረዝጋብሄር ቢሆን፣መምህር ተስፋይ፣መምህር ብርሃነ ኣቻሜን ካልኣትን ኣብ ዝተፈላለዩ እዋናት ክፅሕፉን ክጥየቑን ነዚ ሓሳብ ብተመሳሳሊ ከልዕልዎ ተሰሚዖም ወይ ፅሑፎም ኢዮም።ኣብዚ እዋን ሓንቲ መፅሓፍ ብብራና ንምፅሓፍ ናይ ብዙሓት ጤለ-በጊዕን ቆርበት ከም ዘድሊ'ዩ ዝንገር።ስለዚ፡ቋንቋ ትግርኛ ብፅሑፍ ምቕራብ ካብ ዝጅምር 533 ዓመታት ኣቢሉ ይገብር ኢልና ኽንግምት ንኽእል ኢና።>> ትብሊ'ለኺ

እሞ ኣነ ዝፈልጦ (1) ሰርዓት ደምበዛን አሰናዳዊ ዓንደሚካኤል ሰለሞን (2) መጽሓፍ “ዛንታ ሀዘጋን ጸዐዘጋን” እትብል ብ1910 (ፈረንጂ) ብኮለመዲንን ዝተደብተረ ብባህታ ተስፋሃንስ ካብ ሕዝቢ ዝኣከቡዎ “ናይ ቃል ሰነድ” ተጠሪፉ ብናይሸው ትግርኛ ዝተጽሑፈ መጽሓፍ ተዘይኮይኑ (ንሶም እውን ጽሑፍ ቅዳሕ ኣይረኽብናን ከምትዝብልዎ) ፤ ከምት ንስኺ እትብልዮ ዘለኺ ዘበን ዘቐጸረ ሰነድ ኣይራኣኹን። እንተዝነበር ሰዊዲናዊ ትግርኛ ተዛራባይ “ኮለመዲን” ወይ ወዲ'ባት ባህታ ተስፋጽዮን ናብ ዓዲ ዓዲ ከይደም ናይ ቃል ሰነድ ኣይንኣከቡን ነይሮም። ሓቀይዶ?

ኣነ ከምትዝርድኣኒ ትግርኛ መጽሓፍ ዝተጀመረ ጣላይን ናብ ኤርትራ ምስመጹ ኮይኑ ይሰምዓኒ። ክብርቲ መምህርት ኤልሳ፤- ከምዚስዕብ ትብሊ'ለኺ

<<ቋንቋ ትግርኛ መሰረቱ ካብ ቋንቋ ግእዝ ኮይኑ፣ቋንቋ ግእዝ ኣብ ገዳማት፣ ኣብያተ ክርስትያንን ተመሳሳሊ መንፈሳዊ ኣገልግሎት ኣብ ዝህቡ ትካላትን ይጥቐምሉ ኔሮም ኢዮም።እዚ ማለት ቋንቋ ትግርኛ ኣብ ምዕባይ ዓቢ ኣስተዋፅኦ ዝገበሩ፡ ኣብቲ ቐፅሪ ኣብያተ ክርስትያናት ዝርከቡ ዲያቆናት፣ካህናትን ደብተራታትን ከም ዝነበሩ ዘይከሓድ ሓቂ ኢዮ።>> ትብሊ።

እሞ እዚ እንተዳኮይኑ፤ እቶም እትብልዮም ዘለው ካህናት እንታይ እዮም ዝዛረቡ ነይሮም? ትግርኛ? ተጋሩ ድዮም ነይሮም? ተጋሩ እንተዳካ ነይሮም 'ግዕዝ' ምስተጀመረ ዘይኮነስ ቅድሚ ግዕዝ ተዛረብቲ ትግርኛ ተዛረብቲ ነይሮም ማለት ድዮ? ትግርኛ ካብ ግዕዝ ዝተረኸበ እዩ ኢልክና ኣለኹ፤ ቦቲ እትብልዮ ዘለኹ ዘበን ድማ "ትግርኛ" ካብ ግዕዝ ዝግበዩ ኮይኑ ኣሎ። ኣይተረዳኣንን። ስለምንታይ'ሲ...ንምሳሌ፤ (ትግርኛ 16 ክ/ዘበን ምጽሓፍ ተጀሚሩ ኢልክና)- ኣምሓርኛ ብግጥሚ ዝተጽሓፉ ኣብ 13 ክፍሊ-ዘበን ኣለው። እዚ ድማ መምህር ኮይንኪ ዘይርኣኹዮ ኣይመስለንን። እሞ እቶም ብግዕዝ ዝቐድሱ ዝነበሩ "ተጋሩ" እንተዳካ ነይሮም ወይድማ ቅድሚ ልደተ ክርስቶስ (ቅድሚ ግዕዝ ?) ዝነበሩ ተዛረብቲ ትግርኛ እንተዳካ ነይሮም (ከምቲ'እትብልና ዘለኹ) ስለምንታይ'እዮም ብትግርኛ ክጽሕፉ ዘይከኣሉ። እቲ ፊደል ግዕዝ እዩ፤ ትግርኛ ዝጽሕፎ ግዕዝ እዩ። እሞ ንጨና'ሲ ሰነድ/ኣብ እምነ ኣብ ሓወልቲ ወዘተ...ክርከብ ዘይተኸኣለ ምኽንያት እንታይ እዩ? ኣማሓሩ እትብሉዎም ኣብ ሥልጣን ምግዛእ ትግራይ፤ኣብ ምግዛእ ግዕዝ/ኣኽሱም...ኣይነበሩን። እሞ'ሲ ሰነድ ዘይብሉ እንታይኮይኑ እዩ ትብሉ? ኣነ ዝፈልጦ ትግርኛ ተዛረብቲ ወይ ተጋሩ ቅድሚ ልደተ ክርስቶስ ነይሩ/ነይሮም ዝብል ፈጺመ ኣይራኣኹን/ኣይኣምንን እውን። ኣብ ጊዜ ኣኽሱማዊያን ዘበነ ንግሥናውን ኮነ ቅድሚኣም ትግርኛ ይዝረብ ነይሩ እትብሉዮ ዘረባ "ክርዳኣኒ ኣይካኣለን"። እቶም ነገሥታት ትግርኛ ድዮም ይዛረቡ ነይሮም ወይስ ግዕዝ...? እዞም ትግርኛ ዝዛረቡ ማሕበረሰባት እዞም ሎሚ ዘለው ተጋሩ ንምባል ድዮ? ንምሳሌኡ እዞም ናይ ሎሚ ኣካል ተጋሩ ኣውራጃ "ዓጋመ" ምስ ኣኽሱም ዝተላገቡ ኣብ መበል 3ይ ክ/ዘበን እዮም። እሞ እቲ ትግርኛ ንሶም እውን ድዮም ይዛረቡን ተጋሩን ይባሃሉ ነይሮም?

<< ኣብ ዳሕራይ ዘመን ኣብ ኢትዮጵያ፡ኣብዚ መዳይ'ዚ ንዝነበሩ ስልጣነታት ምስኽር ዝኮኑ፡ ኣብ ኣእማን ዝተወቐሩ ቅርስታትን ኣብ ብራና ዝሰፈሩ ፀሓፋትን ዘለዎ ሕዝቢ ኢዩ።>> ትብሉ።

ግዕዝ ድዩ ወይስ ንትግርኛ ኢኹ እትዛረቢ ዘለኹ? ትግርኛ እንተዳካ ትብሉ ኣለኹ ኣይካኣምነክን እዩ። ንክንኣምነኪ ሰነድ ክትብና ኣለኪ? ኣብ ኣእማን ትብሉ'ለኹ፡ ኣነ ዝፈልጦ ኣብ ኣእማን ዝጽሕፉ ብዘበን ኣኽሱም ዝነበሩ ማሕበረሰባት ጥራሕ እዮም። እሞ፤ኣበዮናይ እዩ ትግርኛ ተሰነዲ ትብሉዮ ዘለኹ? ኣብ ኣኽሱም? ኤርትራ፤ኣዶሊሲ...? ግዕዝ እንተዳካ ኮይኑ ነቲ እትብልዮ ዘለኹ ዕድመ ትግርኛ ኣይራኽብን እዩ (ትግርኛ ቅድሚ ግዕዝ ይዝረብ ነይሩ ስለ እትብሉ ። ግዕዝ ዝተቐልቀለሉ ዘበንን ትግርኛን ፈጺሙ ኣይራኽብን።)

(ቅድሚ ልደተ ክርስቶስ!!!) ንስኹ እውን ከምቲ እትብልዮ ዘለኹ
<<ቋንቋ ትግርኛ ኣሸሓት ዓመት ዘቁፀረ ከም ምዃኑ መጠን፡እዚ ቋንቋ ከምቶም ካልኣት ቋንቋታት ሃፍታም ዘይምዃኑ ንምንታይ ክብል ግዲ ይኮነካ ኢዩ።>> ትብሉ።

ኣብዚ ዘረባ'ሎ። ኣሻሓት ዓመታት ግን ኣይገበረን ዝሓፍተይ። ምሳኺ ዝሳማማዓሉ ነጥቢ ግና <<እዚ ቋንቋ ከምቶም ካልኣት ቋንቋታት ሃፍታም ዘይምዃኑ ንምንታይ ክብል ግዲ ይኮነካ

ኢዩ።>> እትብልዮ ዘረባ ልክዕ እዩ። ንምንታይ ዝብል፤ እቶም ምሁራት ተጋሩ እትብልዮም ዘለኹ፤ ክንዲ ናብቲ ሓቀኛ ኩውን ምዕባለን ውልደት ትግርኛን ምምርማር ፤ “ዘው” ኢሎም “አምሓሩ ጸቕጠሞ” ናብ ዝብል <ዕነ> ሙጉት እዮም ኩሉ-ጊዜ ጽንዓቶም ዘድህቡ። ካብ’ዚ ኩሉ ጽሑፍኪ ደስ ዝበለትኒን ዝድግፈኪን እዛ እትሰዕብ እትብልያ ዘለኹ ዘረባ ሓቕነት ኣለዋ።

<<ቋንቋ ትግርኛ ሃብታም ድዩ ኣይኮነን ዝከራከሩ ከም ዘለዉ ኣይሰሕቶን ኢዩ።ኣነ ከም ኣነ ግን ቋንቋ ትግርኛ፡ሃፍታም ቋንቋ ኢዩ ክብል ኣይኸእል ኢዩ።ነዚ መበልየይ ገለ ነጥብታት ክገልፅ ክፍትን ኢዩ።ሓዲ ቋንቋ ትግርኛ ብመንፅር ካልኣት ቋንቋታት ክትሪኦ ከለካ፡ድኻ ኢዩ ዝብል ርድኢት ኢዩ ዘለኒ። ምኽንያቱ፡ኣብቲ ቋንቋ ዝነጥፉ ብዙሓት ተመራመርቲ ኮኑ ምሁራት ኣለዉ ክትብል የፀግመልካ ኢዩ።እቶም ኣብ ምርምር ዝቀላቐሉ ዘለዉ ሓዲት ምሁራት ድማ ኣብ ባይታ ወሪዶም ዝሰርሕዎ ስርሓውቲ ናብ ህዝቢ ወሪዱ እንታይ ለውጢ ኣምፂኡ ዝብል ሕቶ ዝዕግብ ምላሽ ዝህብ ኮይኑ ኣይትረኽቦን ኢካ።>> እወ!

ብዝተረፈ፤ኣብ ጽሑፍኪ እርማት ዘድልዮም ፊደላት ኣለው። ብዘበን ወያነ ተቐይሮም ይኹኑ ኣይኹኑ ኣይፈለጥኩን። ኣነ ዝፈልጦ ግን፤

ከም መስቀል እምበር “ከም መስቐል” ኣይባሃልን። የበርክት ኣምበር “የበርኽት” ኣይባሃልን። ክሕብረኩም እምበር “ክሕብረልኹም” ኣይባሃልን። ኣዛኻኺሩኑ እምበር “ኣዛካኪሩኒ” ኣይባሃልን። ክጠቕስ እምበር “ክጠቐስ” ኣይባሃልን። ከምዝረክብ እምበር “ከምዝረኽብ”ኣይባሃልን።.....

ከምዚ’ውን ትብሊ፡-

<<ካልእ ይትረፍ እታ ናይ ተለቪኸን ቻኔል ከማን ክሳብ ቀረባ እዋን ንሓዲ ሰዓት ጥራሕ ኢያ ተመሓላልፍ ኔራ።>> ትብሊ። ከማን እንታይ ማለት እዩ? “እኳስ” ምባል ዶ ኣይንሓሸን? ከማን ማለት ዓረብ ይመስለኒ፤ “አምሓሩኛ ተሓታታይ እንዳገበርካ ፤ዓረብ ምትካእ እንታይ ይባሃል!?”ከነሱ” ኣውን ትብሉ! “ከምኡውን” ንኸይትብሉ። ከነሱ መበቀሉ ንፈልጦ ዶ?? “ከምኡውን” ንምባል እንታይ ዘሕፍር ኣለዎ?

መምህርት ኤልሳ ‘ኤርትራ ዕባይ’ ከይትባሃሊ- ኣዋዳድቻ ትግርኛኹ ኣይማሳሰለን። እሞ፤ ንምንታይ? ኣዝዩ እንታይ ማለት እዩ? ኤርትራዊያን ዝጠቀሙሉ ኣዛራርባ “ኣዝዩ” ካብ ዓረብ ዝተዳቐለ “ዓዚዝ” “ዝያዳ” (‘ማራ’ ከም ማለት) “የዕርዩ/ዓዕርዩ/” “ብዙሕ” “ብጣዕሚ ብዙሕ” ከይባሃል ድዩ ናብ “ኣዝዩ” “መዘና” “ከነሱ” ...ተዘውቲርም ዝጥቀሙ ቃላታት እዮም <ሎሚ ኣብ ኣንደርታን ራያን>። “የዕርዩ/ዓዕርዩ/” “ብዙሕ” “ብጣዕሚ ብዙሕ” ንከይንብል “ኣዝዩ” እንተዳኣ ዘይልና (ፋራ ከይብሉና ድዩ! ዘገርም እዩ!) ተጋሩ “ከነሱ፤ ኣዝዩ፤...” እንትትብሉ ኩሉጊዜ ይገርመኒ። መብዛሕቶም ናይ ሎሚ ወለዶን መራሕቲ ወያነን ዝጥቀሙሉ ኣጣቓቕማ እዚኣም ከምዚኣም ዝበሉን ዝጥቀሙለዎም ቃላት እዮም። (ከምዚኣም ዝበሉ) ንኸይትብሉ “ዝኣመሰሉ” ትብሉ። ከም ናይ ቋንቋ ዕብየት ትግርኛ ተወሲዱ ኣንተኾይኑ ኣይፈለጥኩን።

ካብ'ቲ ዘገርመላይ ድማ

<<ዕብላላ ቋንቋ ኣምሓርኛ ገና ስጋብ ሎሚ ብብዙሕ መገድታት ኣብ ትግራይ ፅዕንትኡ መመሊሱ ይግውድ ምህላዉ ኢዩ።>> ትብሊ መምህርት ኤልሳ፤

ካብ ንኣምሓርኛ ምጥማት ነቶም ገዛእቲ ስርዓት 'ወየንቲ' ንምንታይ ኢኹም ኣምሓርኛ ወይ ትግርኛ ንዲቕኩም ብቋንቋ እንግሊዝ "ዞን" "ትራንስፎርመሺን" ኢልኩም ኣብ ሕገ መንግሥትኹም ኣስፎፊርኩሙዎም? ኢልኪ ምጥያቕ ዶ ኣይንሓሸን?

ንሱ ጥራሕ ድዩ! ዓይንኪ ናብ ኣምሓርኛ ጠሚቱ'መበር 'ፖሊሳት' ኮማንደር፤ ኮንስታብል፤ ኢንስፔክተር፤ ሱፐር ኢንስፔክተር፤ ሱፐር ኢንቴንዳንት... ኢሎም እዮም ዝጽውዑዎም! 'ሻምበል፤ ሻለቃ፤ መቶ አለቃ፤ ሃምሳ አለቃ፤ አሥር አለቃ.... ዝብል "ባዕዳዊ" ኢሎም ዝርእዩዎ ኣምሓርኛ ስለዝኾነ ካብ ኬኒያን ካብ ናይጄሪያን ተለቂሕና ሰሚናዮም እንትብልኹም እንታይ በልኪ መምህር ኤልሳ?!

እዚ እንዳፈለጥኪስ <<ዕብላላ ቋንቋ ኣምሓርኛ ገና ስጋብ ሎሚ ብብዙሕ መገድታት ኣብ ትግራይ ፅዕንትኡ መመሊሱ ይግውድ ምህላዉ ኢዩ።>> ትብሊ? ካብዚ ዝብል ፍርዲን ቅትለት ቋንቋን ብኸመይ ትግልጽዮ? ንምንታይ ኢኹም ናብ ኣምሓርኛ እንትኾን ኮራርምትኹም ዘይደክም?

<<ባይታ ወሪድካ ስርሓውተን ምምዛን የድልይ ኢዩ።>> እንትትብሊ እቲ ስርዓት ንምንታይ ኣምሓርኛን ትግርኛን ኣጥፊኡ እንግሊዝ ይጥቀም ኣሎ? ኢልኪ ምምዛን ጉቡእ እዩ። ዝኾነ ኾይኑ ኣብትጽሑፍኪ ኮነ ኣብቲ ዘቕረብኩዮ ግጥሚ ንምእራም ዘድክም የዕርዩ ቡዙሕ ናይ ቃላት ጌጋ ኣሎዎ 'ሞ ፈትሻዮ። የቕንየለይ!

ጌታቸው ረዳ